

Особливості розвитку європейської ідентичності в Україні: виклики та сучасні засоби міжкультурного діалогу у співробітництві українських громад з Європою

Розвиток навичок міжкультурного діалогу українських громад є однією з найважливіших задач у ході інтеграції України до європейського культурного та економічного простору. Процес формування ідентичності тісно пов'язаний з можливістю та навичками встановлення стосунків між суб'єктами. Це справедливо як на індивідуальному рівні (наприклад формування ідентичності дитини у стосунках з батьками або дорослих у тісній взаємодії з іншою людиною чи групою), так і на рівні спільнот та громад. Коли йдеться про формування європейської ідентичності українців - увагу перш за все привертають явища, теорії та практики, які дозволять підтримувати суб'єкт-суб'єктні стосунки між представниками українських та європейських громад. Вкрай важливим є той спосіб взаємодії між суб'єктами (спільнотами та громадами в Україні та Європі), який дозволяє їм, усвідомлюючи культуральну різницю, підтримувати продуктивні зв'язки, взаємоповагу та співпрацювати заради взаємної користі.

Саме тому питання міжкультурного діалогу є одним з ключових в ході проєкту «Муніципальні партнерства з Україною» сервісної служби «Міста в Єдиному Світі» (Engagement Global, GIZ), який піклується про співпрацю близько 80ти німецько-українських партнерств.

Сутнісною ознакою взаємодії, що розвиває здорове відчуття ідентичності (почуття гідності та автентичності, самоповаги та відповідальності, реалістичне розуміння власних переваг та слабких сторін) - є так звана «спроможність до діалогу» у міжкультурному контексті. Ця здатність передбачає кілька параметрів у діяльності міжмуніципальних партнерств:

- усвідомлення цінності міжкультурної взаємодії та перспектив співпраці між місцевою громадою в Україні та дружньою громадою одного з міст Німеччини - розуміння точок перетину та спільних інтересів
- залучення зацікавлених сторін в громаді, які мають потребу, енергію та твердий намір брати участь у розвитку міжкультурних зв'язків та здатні використати потенціал цієї взаємодії на користь власній та партнерській громаді
- готовність відкритися інтенсивним контактам на адміністративному, професійному та громадському рівнях - створити постійну команду для такої взаємодії із залученням усіх необхідних спеціалістів
- постійний розвиток та підтримка якісної взаємодії як всередині партнерських команд на місцевому рівні, так і між командами громад України та Німеччини в ході розробки та втілення спільних проєктів - інфраструктурних, екологічних, енергозбереження, навчальних та культурних.

На кожному з цих рівнів діалог є ключовим інструментом та єдиним шляхом підтримки сталого розвитку партнерств. Тому однією з наскрізних практик проєкту «Муніципальні партнерства з Україною» вже п'ять років поспіль є проведення Круглих столів українських муніципальних партнерств з громадами Німеччини та німецьких муніципальних партнерств з громадами України, які поєднують у собі сучасні діалогові та навчальні формати за актуальними темами муніципального розвитку й проєктного менеджменту, активний обмін досвідом з використанням діалогових підходів, обов'язкову професійну фасилітацію обговорень. Питання міжкультурної комунікації є для учасників доволі актуальним та щороку викликає зацікавленість.

Під час четвертого Круглого столу українських муніципальних партнерств з громадами Німеччини у 2019 році було презентовано дослідження «Україна очима Німеччини» (GIZ), яке ґрунтувалося на глибинних інтерв'ю з ретельно підібраними респондентами, 44ма експертами «які знають Україну та живуть у Німеччині». Метою було визначити як сприймається Україна «в контексті її міжнародних відносин і внутрішнього розвитку, у чому вбачаються її сильні та слабкі сторони та які очікування пов'язуються на

цьому тлі з майбутнім країни» (1, ст.7). Ця презентація справила велике враження на учасників події - представників муніципалітетів, оскільки виразно показала як для німецьких колег виглядає історія, культура, наука, політика та майбутнє нашої країни. Як зазначають автори дослідження - «погляд на Україну є дуже вузьким, знання повними пробілів, увага занадто перебіжною, а оцінки недостатньо обґрунтованими» (ст.7). Уявлення про Україну коливаються від захвату (після революції на Майдані) до розчарування (через політичну стагнацію та гальмування реформ) (ст.17), більшість конотацій стосуються війни (з Росією), кризи (Чорнобиль) та корупції - але навіть цей інтерес потроху спадає. Один молодий вчений розповідає про проблему, що постійно зростає: «Я знаю багато визначних українських учених, але жоден з них не хоче надовго затримуватися в Україні» (ст.97). Зацікавленість викликає процес реформ, доброзичливість українців при особистісному контакті та динамізм молоді, готової до взаємодії та змін у напрямку європейських і світових стандартів.

Знайомство з таким образом країни мав ефект погляду у дзеркало та спонукав до тверезого усвідомлення українською стороною партнерств задач, які постають перед ними як громадянами своєї країни та у міжкультурній взаємодії як партнерами німецької громади. Що може зробити команда партнерського проекту в українському місті, щоб змінити думку німецьких колег про Україну на краще та показати сильні сторони своєї громади? Що варто змінити щоб члени громади почувалися гідно, живучи саме тут, в Україні? Що допоможе науковцям в наших містах залишатися на вістрі світової наукової думки і одночасно - вдома?

Формування європейської ідентичності українців та створення відчуття приналежності українських громад до Європи, як показало знайомство з вище зазначеним дослідженням представників міжмуніципальних партнерств - вимагає кроків у кількох напрямках:

- побачити себе очима представників європейської культури, які знають Україну та мають досвід співпраці з українцями і власну думку та бачення, яке варто врахувати
- мати можливість обговорювати у власній спільноті зовнішні оцінки - як негативні, так і позитивні аспекти - та приймати рішення щодо змін та бажаних впливів у громаді
- зважаючи на те, як нас бачать європейські партнери, залишатися «собой» - тобто мати можливість раціонально оцінювати та самостійно обирати які риси та якості культивувати, а яких позбавлятися, свідомо формуючи «власне обличчя» громади, міста
- робити успішні проекти, які закріплюють відчуття спільної проблематики та єдиного культурного простору, спільності та взаємної користі з європейськими громадами
- отримати визнання у своїх кращих проектах та результатах - власне відчуті справжню підтримку, схвалення та рекомендації для розвитку з боку аналогічних за масштабом міст і громад Європи
- зрештою - бути «впізнаними» та «відзначеними як українці» у колі європейських партнерів

Враження іноземних партнерів складається на особистому досвіді взаємодії, обміну, вдалого діалогу та проєктного успіху. І багато в чому представникам німецько-українських партнерств вже сьогодні вдається створювати та підтримувати якісний контакт з німецькою стороною за рахунок активності, щирої готовності вчитися, розвивати проєктні команди та вдосконалювати середовища, громадський та освітній простір своїх міст. Але звичайно - великий шлях ще попереду.

Формування ідентичності - як персональної так і групової, регіональної, національної - складний та багатшаровий процес, що передбачає окрема створення сучасної історії та перегляд (перепрочитання) історії минулого, яка пов'язує суб'єкта з іншими важливими для нього суб'єктами та включає людину, громаду або націю до глобального контексту у певних значущих ролях. Діалог українських міжмуніципальних партнерств з громадами Німеччини триває вже понад 15 років, створюючи простір, де громади України відчувають свою європейську приналежність і творять спільну з європейськими громадами історію.

Варто зазначити, що у 2020 році, навіть за складних часів корона-кризи, питання міжкультурного діалогу залишилося у трійці пріоритетних тем для німецько-українських партнерств. Перехід роботи в онлайн став викликом, який долали спільно - команда проєкту «Муніципальні партнерства з Україною», німецькі та українські громади. Деякі міжмуніципальні партнерства змогли підтримати одне одного, онлайн обговорюючи виклики та задачі, які поставали перед громадами міст та органами місцевого самоврядування, знаходили схожі рішення, координувалися надаючи допомогу закладам охорони здоров'я та місцевим громадам. П'ятий Круглий стіл у 2020 відбувся онлайн (2), вкorte продемонструвавши гнучкість, відкритість до нового досвіду та готовність до змін представників партнерств. Фактично всі ключові елементи живих подій були переформатовані - навчання, обмін досвідом, експертні виступи, обговорення та групові активності. Учасники з цікавістю усвідомлювали, що здатні «перейти в онлайн» якісно і завдяки фасилітаційному підходу та сучасним методикам групової взаємодії спроможні вести справжній ефективний діалог онлайн. Напрацювання цього непростого етапу було використано у ході Великої конференції «Муніципальні партнерства зі Східною Європою: цифрове зростання разом» (3), в якій брали участь представники шести країн Східної Європи, які мають партнерства з Німеччиною. Тут відбувався справжній міжкультурний діалог з використанням спеціальної платформи, що дозволяла робити якісний синхронний переклад. Німецькі та українські колеги мали можливість бути учасниками одного й того самого заходу - одночасно слухати навчальний матеріал від спікерів з різних країн незнайомими мовами, брати участь в обговоренні та ставити запитання. Важливою засадою успіху такої події був її супровід міжнародною командою фасилітаторів, що забезпечило гнучкий процес, підтримку та ясність для всіх учасників.

Одже, видно як фокус уваги до міжкультурного діалогу та послідовна підтримка і систмна проєктна діяльність у співпраці з європейськими партнерами поступово інтегрує все більше українських громад у коло громад європейських - кордони стають все більш проникними, проєкти громад все амбіційнішими та масштабними, сучасні технології та навіть нові виклики карантинів допомагають українцям усвідомлювати себе європейцями.

Зазначимо ключові компоненти розвитку міжкультурного діалогу, які водночас є засобами, що їх варто використовувати сьогодні для підтримки процесу формування європейської ідентичності українських громад:

- участь українських місцевих громад у програмах розвитку ЄС, які передбачають спільні з європейськими громадами проєкти (інвестиційні, інфраструктурні, енергетичні та будь-які інші, які відповідають Цілям сталого розвитку ООН) - спільні цілі та результати закріплюють кроки спільної історії та фіксують ідентичність друзів та партнерів
- розвиток у ході цих проєктів освітнього та культурного компоненту, що включає вивчення європейських мов, культури та звичаїв, навичок проєктного менеджменту та засвоєння професійних стандартів - широкий спектр «параметрів» ідентичності, які усвідомлюються як спільні, посилюватимуть відчуття приналежності, впевненість та гідність українця як європейця
- стимулювання українських локальних спільнот ділитися власним досвідом, презентувати на Європейському рівні здобутки у сферах громадської діяльності, реформ, бізнесу, культури, освіти та науки - отримуючи якісний зворотний зв'язок: є можливість вчитися і легше опанувати сучасні світові стандарти та впевненіше почуватися у глобальному контексті саме в якості європейців
- використання на місцевому рівні сучасних інструментів взаємодії (фасилітація, медіація, діалог), які дозволяють знизити рівень напруги і розвинути миротворчі ініціативи, порозумітися всередині громад, залучаючи до взаємодії різні зацікавлені сторони, а також підвищують проєктний потенціал місцевих органів управління, ВУЗів і неурядових організацій

- увага до наукового потенціалу спільнот та місцевих громад, для яких важливо відчувати запит та підтримку тих чи інших напрямків дослідницького пошуку у співпраці з науковцями Європи.

В кожному з описаних компонентів особливу роль мають відігравати діалогові підходи та інструменти, що дозволяють максимально тонко і глибоко враховувати важливі та сенситивні аспекти індивідуальної та групової ідентичності в ході євроінтеграційних процесів у громадах України.

Джерела:

1. Україна очима Німеччини. Образи та сприйняття країни, що змінюється.
http://www.giz.de/en/downloads/Ukraine-Studie_UKR.pdf
2. Перший онлайн Круглий стіл українських муніципальних партнерств з Німеччиною
<https://skew.engagement-global.de/persij-onlajn-kruglij-stil-ukrains-kih-municipal-nih-partnerstv-z-nimeccinou.html>
3. Велика конференція «Муніципальні партнерства зі Східною Європою»
цифрове.зростання.разом
<https://skew.engagement-global.de/novini/velika-konferencia-municipal-ni-partnerstva-zi-shidnou-evropou-cifrove-zrostanna-razom.html>